

АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ПІДГОТОВКИ ПОЖЕЖНИХ ПРАЦІВНИКІВ УКРАЇНИ В НОВІТНІХ РЕАЛІЯХ ВІЙНИ

Війна, що триває на території України, радикально змінила професійний ландшафт багатьох служб, критично важливих для безпеки суспільства. Серед них – пожежно-рятувальна служба, яка щодня стоїть на передовій боротьби не лише з вогнем, але й з наслідками бойових дій: обстрілами інфраструктури, вибухами техногенних об'єктів, загрозами хімічного та радіаційного забруднення тощо. У цьому контексті підготовка пожежних працівників України потребує глибокого перегляду традиційних підходів, інтенсифікації навчання та адаптації до нових умов воєнного часу.

Українські пожежні працівники сьогодні виконують функції, що виходять за межі класичного гасіння пожеж: евакуація людей у зонах бойових дій, ліквідація наслідків вибухів інфраструктурних об'єктів, реагування на затоплення, робота з об'єктами, що уражені фугасами чи мінно-вибуховими пристроями. Все це впливає на складність та інтенсивність службової діяльності, ставлячи під сумнів традиційні моделі професійної підготовки [7].

Серед основних викликів, що постали перед пожежними працівниками, можемо виокремити: високий рівень загроз життю та здоров'ю під час дій у зоні бойових дій (пожежні підрозділи стикаються з обстрілами, ракетними ударами, мінними полями, що значно підвищує ризики для особового складу); необхідність координації з іншими силовими та рятувальними підрозділами (робота спільно з військовими, медичними та гуманітарними службами потребує знання стандартів взаємодії під час надзвичайних ситуацій); зростання кількості складних техногенних пожеж та аварій (руйнування об'єктів критичної інфраструктури (нафтобази, газопроводи, заводи) потребує глибокої технічної підготовки та знань сучасних засобів пожежогасіння); психологічний фактор (постійний вплив бойового стресу вимагає не лише фізичної, але й психологічної готовності). Ці виклики зумовлюють формування

нового змісту освітніх програм та тренувальних практик для пожежних працівників [6].

Навчання пожежних працівників в Україні традиційно базується на нормативних документах ДСНС, що передбачають цикли теоретичної підготовки та практичних занять з пожежної безпеки, техніки гасіння вогню, поведінки у надзвичайних ситуаціях мирного часу [7]. Проте ці стандарти були розроблені до початку війни й не враховували масштабного ураження територій, що властиве сучасним військовим конфліктам. Серед ключових розділів навчального плану, що потребують перегляду можемо виокремити: техніку безпеки під час дій у зоні бойових операцій; специфіку реагування на надзвичайні ситуації, пов'язані з бойовими діями; координацію дій з військовими та іншими службами реагування; використання спеціального обладнання для пожежогасіння і рятування в умовах руйнувань [1]. У сучасних реаліях війни пожежні працівники повинні володіти низкою додаткових компетентностей: бойова обізнаність та орієнтування у зоні конфлікту (знання принципів мінної безпеки, розпізнавання типів вибухових пристроїв, базові навички першої медичної допомоги в екстремальних умовах); комунікаційні навички та управління інформацією (ефективне використання засобів зв'язку, цифрових карт, службових каналів для координування дій); поведінка в умовах обстрілів та під час евакуаційних операцій (знання алгоритмів дій для збереження власної безпеки та безпеки населення) [3]. Ці компетентності повинні бути офіційно інтегровані до освітньо-професійних програм підготовки через відповідні освітні модулі.

Навчальні тренування повинні максимально наближатися до реальних умов, з якими стикаються пожежні працівники. Створення сценаріїв з елементами обстрілів, вибухів та техногенних аварій дозволяє особовому складу розвивати: швидке прийняття рішень у стресових ситуаціях; координацію дій у складі команди; ефективне використання засобів захисту. Симуляційні центри можуть включати моделювання об'єктів руйнувань, тренажери для відпрацювання тактики гасіння пожеж на складних об'єктах, а також сценарії з евакуацією потерпілих під обстрілом [5]. Сучасні технології віртуальної (VR) та доповненої (AR) реальності відкривають нові можливості для навчання без ризику для життя. Через VR/AR можна моделювати: бойові дії, що впливають на діяльність пожежної служби; технічно складні пожежі у закритих та

критично пошкоджених приміщеннях; поведінку у зонах радіаційного чи хімічного забруднення [4]. Впровадження таких тренажерів здатне підвищити рівень підготовки, особливо для роботи в екстремальних середовищах.

Психологічні навантаження у пожежно-рятувальній службі в умовах війни є суттєво вищими порівняно з мирним часом. Часті контакти з пораненими, загибель колег, постійний стрес – все це призводить до високого ризику розвитку психотравматичних реакцій, синдрому емоційного вигорання та посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Тому система підготовки повинна містити: курси психологічної самопомоги; регулярну оцінку стану психічного здоров'я; доступ до професійної допомоги психологів та психотерапевтів; тренінги зі стрес-менеджменту. Важливим аспектом є створення служб психологічної підтримки у лавах підрозділів та доступ до постійних консультацій [2].

Україна має активну підтримку з боку міжнародних організацій та партнерських держав, які діляться досвідом у сфері реагування на надзвичайні ситуації під час війни. Адаптація кращих практик може включати: стандарти взаємодії між військовими та цивільними рятувальними службами; системи логістичної підтримки та управління ресурсами під час криз; моделі навчання з акцентом на адаптивну тактику дій. Співпраця у форматі спільних навчань, обміну експертами та участі у міжнародних проектах сприяє підвищенню професійних стандартів та узгодженню дій з міжнародними протоколами [6].

Технічна модернізація пожежно-рятувальної служби в Україні включає закупівлю сучасної техніки, автоматичних систем виявлення пожеж, дронів для розвідки уражених територій, засобів радіаційного та хімічного контролю. Особлива увага приділяється: пожежним автомобілям та спеціальній техніці з підвищеним рівнем захисту; дронам та роботам-помічникам для розвідки безпілотним шляхом; системам GPS-координування та цифровим засобам комунікації. Це дозволяє зменшувати ризики для особового складу та підвищувати оперативність реагування. Наявність сучасного обладнання вимагає відповідної навченості: пожежні повинні володіти навичками роботи з цифровими приладами, системами автоматичного виявлення загроз, інструментами дистанційного реагування. Це потребує окремих курсів та практичних занять, що інтегровані у загальний цикл підготовки. Однією з ос-

новних перешкод на шляху повноцінної підготовки є обмеженість фінансових та матеріальних ресурсів. Нестача сучасного обладнання, навчальних баз, тренерів та інструкторів з досвідом дій у бойових умовах стримує розвиток [5].

Серед можливих шляхів вирішення труднощів можемо виокремити: державне підвищення бюджетного фінансування служб; залучення міжнародних грантів та технічної допомоги; партнерство з приватним сектором для оснащення навчальних центрів. Війна призвела до значних демографічних змін, включаючи мобілізацію персоналу до військових підрозділів. Це зменшило кількість доступних фахівців для пожежної служби і для вирішення кадрового дефіциту варто розробити програми мотивації та соціальних гарантій; створення умов для професійного зростання; підтримка сімей працівників пожежно-рятувальної служби [1].

Таким чином, новітні реалії війни висувають перед пожежними працівниками України суттєві вимоги: від швидкого реагування на складні надзвичайні ситуації до психологічної стійкості та гнучкості у застосуванні навичок в екстремальних умовах. Актуалізація підготовки передбачає: перегляд та модернізацію освітніх стандартів; введення нових компетенцій, орієнтованих на воєнні умови; активне використання симуляційної підготовки та VR/AR технологій; увагу до психологічної підтримки; інтеграцію міжнародного досвіду; модернізацію технічного оснащення та його впровадження у навчальний процес. Така комплексна стратегія дозволить забезпечити пожежно-рятувальну службу України підготовленими, мобільними та психологічно готовими до будь-яких викликів працівниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бадюк М. І., Терент'єва А. В. Організація підготовки рятувальників до дій у надзвичайних ситуаціях техногенного характеру. *Проблеми надзвичайних ситуацій*. 2020. № 1(31). С. 12–20.
2. Покалюк В. М. Підготовка кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах цивільного захисту. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 2018. № 1. С. 48–56.
3. Krasutskaya I. Features of experimental researches on the formation of professional competence of future firefighters. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2017. № 1(1). С. 33–40.

4. Bogdanov G. A., Igna O. N. Research in the field of firefighter training in abroad. *Pedagogical Review*. 2024. № 6. С. 170–178.

5. Volkov I., Cherevko R., Knyazev S., Kliuchak O. Relevance of using modern educational and training tools for training citizens of Ukraine. *Social Development and Security*. 2024. Т. 14. № 5. С. 85–93.

6. Hora J. Effectiveness of firefighter training for indoor intervention: analysis of temperature profiles and extinguishing effectiveness. *Fire*. 2025. Vol. 8, № 8. DOI:10.3390/fire8080304.

7. Про організацію службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту: Наказ ДСНС України № 421 від 11.08.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0421388-15>